Арфаграфія

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс галосных пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных

Пасля цвёрдых і зацвярдзелых зычных галосныя *о, э* пішуцца пад націскам:
восень, вокны, сонца, сэрца

Не пад націскам *о, э* змяняюцца на *а* :
дровы – драўляны, цэгла – цагляны, жолуд – жалуды, рэдкі – радзей, чорны - чарніцы

У запазычаных словах ненаціскны *[э]* захоўваецца:
экзамен, тэлевізар, рэцэпт, відэамагнітафон, аэробіка, аэрапорт

На канцы некаторых іншамоўных слоў пасля галосных захоўваецца ненаціскны *[о]*:
Антоніо, Ватэрлоо, ТОкіо, капрычыо, трыо, сальфеджыо

Правапіс галосных пасля мяккіх зычных

Пасля мяккіх зычных у першым сказе перад націскам замест *е, ё* пішацца **я**:

звесці – зьяду, мёд – мядок, вечар - вячоркі

У астатніх складах асновы перад націскам і пасля яго *е* захоўваецца:

вецер, векавечны, велікаваты, зеленаваты, вясёленькі

У словах іншамоўнага паходжання *е* захоўваецца:

тэлефон, дэлегат, мелодыя, перон

Е захоўваецца у словах *дзевяты, дзесяты, семнадцаць, васемнадцаць* і ўтвораных ад іх

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс галосных пасля мяккіх зычных

Спрадвечны гук *[а]* пасля мяккіх зычных вымаўляецца нязменна ва ўсіх складах, таму перадаецца на пісьме літарай *я* незалежна ад месца націску:

ядавіты
цягавіты
цягнікі
лямантаваць

цяжкаваты
мяккаваты
сляткаванне
выцягнуць

сувязь
погляд
сеяць
веяць

Правапіс такіх слоў трэба запомніць

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс й

Літарай *й* абазначаецца на пісьме гук *[й]* пасля галосных на канцы сказа:

- *най-ме-нне, зай-сці,*
- *пе-рай-граць*

У астатніх выпадках гук *[й]* разам з галоснымі абазначаецца літарай *і* :

- пасля галосных:
- *пе-ра-і-гры-ваць*
- пасля апострафа:
- *на ўзмор'-і*
- пасля мяккага знака:
- *І-льі*
- пасля ў:
- *на зі-моў-і*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс ў, у

Літара ў (у нескладовае) пішацца пасля галосных:

пра ўдзел, на ўзмежак, коўш, здароўе

Літара у пішацца пасля зычных і знакаў прыпынку:

Улетку шэранькі, узімку беленькі…

“Так было…” – уздыхнуў Санкоўскі… (П. Пестрак)

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА

К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

У іншамоўных словах *пасля галосных*

пішацца зычны ў у сярэдзіне слоў:
паўза, маўзер, аўдыторыя, маўзалей, браўнінг, іхтыязаўр

пішацца галосны у

у пачатку слоў:
ва універсаме, да універмага,
пра унікальнасць

у канцоўках -ул, -ум, -ут, -ус, -уз, -ун, -умф, -унд,
дзе у, як правіла, утварае склад:
аул, Барнаул, саксаул, сімпозіум, шлагбаум, акварыум, соус, архіварыус, Сірыус, лакаут, алеут, раут (але: накаўт), пакгауз, цэйхгауз, клоун, трыумф, раунд і інш.

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Зычныя гукі

Перад галоснымі зычныя гукі заўсёды ў моцнай пазіцыі, іх вымаўленне адпавядае напісанню:

стагі, грабуць, кладачка, лёгенька, каледжы

Перад зычнымі і на канцы слоў зычныя гукі (акрамя санорных) знаходзяцца ў слабай пазіцыі, іх вымаўленне не адпавядае напісанню:

парныя звонкія на канцы слоў і перад зычнымі аглушаюцца:

стог – сто[х], грэбці – грэ[п]ці, кладка – кла[т]ка, медзь – ме[ц]ь, лёгкі – лё[х]кі

парныя глухія перад звонкімі азванчаюцца:

касьба – ка[з']ба, футбол – фу[д]бол, носьбіт – но[з']біт, лічба – лі[дж]ба

Каб не памыліцца ў напісанні, у большасці выпадкаў можна падабраць праверачнае слова з галосным пасля зычнага:

стог – стагі, касьба – касіць, малацьба – малаціць, барацьба - барацы

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс мяккага знака

Мяккасць зычных абазначаецца на пісьме літарамі *е, ё, ю, я, і, ь*

Мяккі знак пішацца
пасля мяккіх зычных:

на канцы слоў:
стол***ь******, лос******ь******, ален******ь******, мец******ь******, лез******ь******, знаходз******ь***

у сярэдзіне перад цвёрдымі зычнымі, а пасля [л’], [н’] – і перад цвёрдымі, і перад мяккімі:
вольны, пісьмовы, ельнік, яблынькі

у сярэдзіне перад мяккімі зычнымі, калі пры змене слова ці падборы аднакаранёвага наступны мяккі змяняецца на цвёрды:
пісьменнік – пісьмо, бацькі – бацька, возьме – возьмуць, дзядзькі - дзядзька

Мяккі знак не пішацца пасля мяккіх свісцячых *[з’], [с’], [дз’], [ц’]* перад мяккімі зычнымі, калі пры змене слова ці падборы аднакаранёвага наступны мяккі зычны не становіцца цвёрдым:
у[с’]мешка – усмешка (смех, смешна, смяяцца, усміхацца – [м’] не становіцца цвёрдым; [дз’]ве – дзве (дзвюма, удзвюх – [в’] застаецца мяккім, а ў словах два, абодва змяніліся на цвёрды абодва мяккія зычныя

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Для абазначэння на пісьме раздзельнага вымаўлення зычнага з наступнымі галоснымі
і, е, ё, ю, я ўжываюцца **апостраф**
і **мяккі знак**

Апостраф пішацца

- *пасля цвёрдых зычных перад і[йі], е[йэ], ё[йо], ю[йу], я[йа] пры раздзельным іх вымаўленні:*
- *пад'есці*
- *кап'ё*
- *камп'ютэр*
- *бур'ян*
- *сузор'і*

Апостраф не пішацца

- *пасля ў:*
- *здароўе*

Раздзяляльны мяккі знак пішацца

- *пасля мяккіх зычных перад і[йі], е[йэ], ё[йо], ю[йу], я[йа] пры раздзельным іх вымаўленні:*
- *кампаньён*
- *ласьён*
- *парцье*
- *грыльяж*
- *мільянер*

Правапіс спалучэнняў
іё, (ыё), ія (ыя), іе (ые)

Пад націскам

іё (ыё)
чэмпіён
патрыёт

Не пад націскам

ія (ыя)
біялогія
стацыянар

Незалежна ад націску

ія (ыя)
алімпіяда
дыяфільм

Нязменна

іе (ые)
гігіена
арыенцір

Пад націскам і ў пачатку слова

ё
маёр
ёг, ёгурт

Не пад націскам

я
маянэз
маярат

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс
[д] – [дз’], [т] – [ц’]

Цвёрдыя *[д]* і *[т]* перад галоснымі
е, ё, ю, я, і,
перад мяккім *в* і *ь*
змяняюцца на мяккія *[дз’]* і *[ц’]*

буду – будзе, балота – забалаць, пяты – пяць, мяту – замець, двухсот – дзвесце, абодва - абедзве

У многіх запазычаных словах зычныя *д, т* не змякчаюцца:
дыскатэка, дызель, дэталь, тэрмас, тэлескоп, кратэр, фантастыка, атэстат, дынаміт, тэрмометр

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс падоўжаных зычных
[з'], [с'], [дз'], [ц'], [л'], [н'], [ж], [ч], [ш]

Падаўжэнне зычных на пісьме перадаецца падвойным напісаннем літар:
палоззе, паднябессе, разводдзе, веццe, галлё, маляванне, бездарожжа, ноччу, заціішша

У запазычаных словах падвойныя літары не пішуцца:
маса, каса, тона, камунар, група, тэлеграма, клас, калона, метал, алея і інш.
Выключэнне: ванна, Жанна, манна, мадонна, мецца-сапрана

Трэба адрозніваць падаўжэнне зычных ад марфалагічнага падваення, якое адбываецца на стыку марфем, калі побач апынуцца аднолькавыя гукі:
аддаць, дацца, мяккі, карэнны, каменны – падваенне
але: смецце, пяцігоддзе, карэнне, каменне – падаўжэнне

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Правапіс прыстаўных гукаў
в, г, а, і

Прыстаўныя галосныя а, і

- паяўляюцца ў некаторых словах перад збегам зычных, першы з якіх *р, л, м*:
  - *аржаны, амшэлы, іржа, ільсніца*

Прыстаўное *г* пішацца

- ў словах:
  - *гэй, гэты, Ганна, гармата і ўтвораныя ад іх*

Прыстаўное в пішацца

- перад націскным о ў пачатку слоў і пасля прыставак:
  - *воспа, ніводны, водгулле, ворыва*
- перад карэнным націскным і ненаціскным у:
- *вуда, вулей, вудзільна, вужака, вужовы*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ

Прыстаўное в не пішацца

- у беларускіх словах:
- перад ў, якое развілося з в:
- *улада, успамін, ускапаць, успыхнуць*
- перад былым прыставачным у:
- *участак, ураджай, указ*

Прыстаўное в не пішацца

- ў словах іншамоўнага паходжання, небеларускіх імёнах, прозвішчах, у геаграфічных назвах:
- *ордэн, ордэр, урна, Уолт Уітмен, Герберт Уэлс, Ожагаў, г.Уфа, г. Осла, г.Урэчча*

Прыстаўное в не пішацца

- калі о чаргуецца з а:
- *вольха – альховы, возера - азёры*
- Выключэнне:
- *вачэй, вачаняты, вастрыць, ваколіца і ўтвораныя ад іх*

ПЕРСПЕКТИВНАЯ ШКОЛА
К ПЕРВЫМ ПРИХОДЯТ ЛУЧШИЕ